

Kulenove seke, *trash* i tragovi MAJKI

Možda nevažan podatak za opću povijest države i kazališta: pokusi za predstavu *Svinje* Gradskoga kazališta "Joza Ivakić" iz Vinkovaca počeli su uoči noći vještica 2002.

Bitan podatak za našu slabu, privatnu povijest: tekst Tomislava Zajeca u svom izvrsnom metažanrovskom sklopu koketira i sa žanrom u kojemu sjekire (*sikire* – ako se držimo slenga i mjesta praizvedbe) i motorne pile imaju status omiljenih rekvizita.

Nedvojbena je Zajecov interes za marginalce. Takav je i u svojim prozama i u dramama, a luzerski tip njegovih junaka postoji i kad formalno pripadaju visokom platnom razredu – primjerice u romanima *Soba za razbijanje* i *Ulaz u Crnu kutiju*.

Protagonistice *Svinja* jesu dvije sestre kroz koje kao da je projurio sav otpad civilizacije i ostavio čudne iščašene zapise. One definitivno jesu same i odbacene od pravoga života. Proizvoditi pogrešne artistske iluzije, umorstva ili svinjske kobasice (kulene,

kulenove seke...) tim je curama pitanje identiteta. One se ne predaju. Ma što to značilo na flegmatičnom obzorju njihove životinjske farme.

Evo što kaže uvodna didaskalija:

Farma kapaciteta od oko 1000 svinja mora biti udaljena 500 m od naseljena mjesta, 1000 m od turističkog mjesta, 200 m od glavne prometnice, 300 m od vodotoka. Baš tamo se događa ova drama...

Rub njihove male farmerske zajednice definitivno je rub svijeta.

Praizvedba *Svinja* (11. siječnja 2003.) gotovo da nije mogla imati idealniji topos. Zajecova bluzerska groteska savršeno prijanja uz neke specifičnosti kojima prerija oko Vinkovaca obiluje. Uostalom, Gradsko kazalište "Joza Ivakić" ključne postaje svoje scenske memorije nikada nije počinjalo ortodoksnim naslovima.

Franjo Jelinek Beli i Nada Tudić u kultnom *Đuki Begoviću* Ivana Kozarca

Anita Schmidt i Tatjana Bertok-Zupković u prizoru iz *Svinja* Tomislava Zajeca

Vinkovački kazališni život oduvijek je živio na infuziji pučke, amaterske zaigranosti, diletantizma u plemenitom, iskonskom smislu. Precizno mjereno, deset godina nakon susjednoga grada (Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku utemeljeno je 7. prosinca 1907.) i u Vinkovcima je (8. prosinca 1917.) zaškriputala prva stalna scena – Diletantsko kazalište.

Izvedene su dvije jednočinke, *Prosci Ise Velikaničevića* i *Začarani ormar* Ferde Ž. Milera, a u veljači 1918. Nušičev *Običan čovek*.

Vakuum povijesti potom briše dijakroniju. Agitprop Narodne fronte kao godinu nultu vinkovačkoga teatra određuje 1945. U srpnju te godine formirano je Narodno kazalište sa statusom profesionalne ustanove. No, premijerni naslov sve je samo ne agitpropovski: *Požar strasti* Josipa Kosora! Odmetnički potezi nižu se i dalje, dajući vinkovačkoj sceni specifičnu aromu. Ovdje nastaju prve kubističke scenografije slikara Joze Matakovića ili se sletovski zanos

okolnoga društva svodi na dešperatersku mjeru. U narednim godinama kazalište hirovito gubi i zadobija profesionalni status, da bi se od 1952. definitivno pretvorilo u amatersku scenu kao Gradsko amatersko kazalište. No, od scenskih izazova se ne odustaje.

Recimo, 1952. (samo pet godina nakon američke praiizvedbe) igraju se *Svi moji sinovi* Arthura Millera! Bila je to hrabrost sa stavom, jedva prikrivena amaterskom “neobavežnošću”.

Kada je u šezdesetim godinama 20. stoljeća uspješno dovršena likvidacija komunalnih kazališta po Hrvatskoj, vinkovačko se kazalište hibridnom profesionalno-amaterskom formulom (profesionalna uprava i tehničko osoblje) uspjelo održati na životu. I ono što je najvažnije: zadržalo je kontinuitet. Kao direktori izmjenjuju se glumci (Dušan Šuša, Stjepan Fajfer, Ljubomir Teodrović) i književnici (Miroslav Mader, Vladimir Rem).

Ansambli predstave *Vučina* Milana Ogrizovića, s redateljem Puhovskim i direktorom kazališta Vladimirom Remom (u sredini)

Dvanaestogodišnje razdoblje (1967.– 1979.) u kojem je na čelu kazališta bio Vladimir Rem, jedno je od najplodonosnijih u kazališnoj kronologiji Vinkovaca. Produkcijski je kazalište (od 1970. imena “Joza Ivakić”) djelovalo na četirima scenama (!): velikoj, maloj, lutkarskoj i pionirskoj. Jedan od kulturnih uzleta (kako bilježe tadašnje kritike) predstavlja Maderova dramatisacija Kozarčeva *Duke Begovića*, u režiji Dušana Šuše, scenografiji Joze Matakovića i s glumačkom legendom ovoga podneblja – Franjom Jelinekom kao Đukom.

Odlaskom Rema s ravnateljskog mjesta i ulaskom u osamdesete, vinkovačko kazalište ulazi u razdoblje stagnacije. Kriza društva, potom raspad Jugoslavije i na poslijetku brutalna ratna stvarnost doveli su GK “Joza Ivakić” do samoga ruba opstanka.

No, kontinuitet se žilavo održao. Kazalište na čijim su daskama prvi put prohodali neki jaki igrači

hrvatskoga glumišta (Nada Subotić, Ivo Fici, Vanja Drach, Rade Šerbedžija, Mato Ergović...) uvijek je održavalo tihu vatru svoje egzistencije. Devedesetih je amaterskom glumačkom energijom isproduciralo i neke prazvedbe tekstova mladih hrvatskih dramatičara (*U ritmu čarlstona* Nives Madunić, *Cid* Mislava Brumeca) i zatim se preselilo u fazu tihog pulsiranja.

Fraza je reći da su breughelovske masnice na horizontu oblikovale poseban vinkovački identitet. Ali jesu. Još dok su nosili *logo* “najvećeg željezničkog čvorišta na Balkanu”, Vinkovci su zaraženi premazima posebnosti. Jakog otklona od bezličnosti. Ovdje je *trash* uvijek imao snagu kvalitetnog potpisa. Od groteski i gustog persiflirajućeg strip-pržila Dubravka Matakovića do mračnog autodestruktivnog *punk* teatra Satana Panonskog. Plodna crnica neukalu-

Devastirana kazališna dvorana početkom devedesetih.

Kulenove seke, *trash* tragovi MAJKI

pljenosti rodila je i vrhovima hrvatskoga *rock and rolla* u devedesetima. Prisjetimo se: iz Vinkovaca su zaprašile MAJKE – jedini pravi čuvari garažnog otpora na tlu našeg rashodovanog urbaniteta.

Taj snažni krvotok (*by the way*: Vinkovci su, čini mi se, jedini grad u Hrvatskoj s autoironijskim stripovskim likom na ulazu – iz primijenjene Matakovićeve mašte) fantastično radi u prilog obnove sceniskog života. Na poslijetku, Festival glumca (od utemeljenja 1994.) svake godine i te kako dokazuje neutaživu glad nepopravljivo vjerne vinkovačke publike.

Srećom, krajem 2001. u Vinkovcima je sazrela ideja potpunog kazališnog oporavka. Grad se odlučuje za *revival* Gradskog kazališta "Joza Ivakić" i to s ambicioznim planovima ponovne i postupne profesionalizacije ansambla. Uz, dakako, stalnu transfuziju vrole amaterske energije.

Od 1. rujna 2002. na dužnost ravnatelja kazališta stupio je Vinkovčanin Ivica Zupković, inače slikar po vokaciji. Indikativno je da se u slikarstvu ovoga autora (posebno u posljednjoj fazi) prelamaju upravo garažno drska gesta i ponajbolja tekstura zavičajne memorije. Simbolično ili ne, ali iza toga slikarskoga dvoznačnoga potpisa krije se i osnovna namjera budućnosti *Joze K.* (radni nadimak ovog kazališta, nastao u ekipi *Svinja*): ustrajavanje na modernitetu i trajno propitkivanje tradicije.

Zapuštenost i poslijeratna oštećenja zgrade te improvizirana kazališna tehnologija (produkcijску pomoć nesebično je pružio i osječki HNK) stvaranju *Svinja* dale su uvjete prave gerile. No, ekipa Zajecove praižvedbe doista je bila mali *dream-team*: redatelj Ozren Prohić, scenografi Dubravko Sertić (također zanimljivo mlado ime vinkovačke slikarske scene) i Dubravko Mataković, kostimografkinja Irena Sušac, autor glazbe Zoran Čalić (*ex MAJKE*) i koreograf Tonči Marinić. U ulogama sestara Anita Schmidt i Tatjana Bertok-Zupković.

Uspjeh porinuća novog dramskog teksta i novog života jednog kazališta obvezuje. Jer, kako bilježi Vladimir Rem (*Skice za portret kazališnog života u Vinkovcima*, 1976.), najvjerniji kroničar *Joze K.*: "Vinkovačko kazalište nije hir jednog prolaznog zanosa ili samo ambiciozni pothvat nekolicine entuzijasta, već normalan slijed kulturnih kretanja u životu ovoga grada."

Nadam se da će baš ta energija jedne normalnosti ovom kazalištu osigurati budućnost.